

Lägesbild över sexuella ofredanden samt förslag till åtgärder

1	SAMMANFATTNING	3
2	UPPDRAGET	5
2.1	Uppdragets redovisning.....	5
3	DEL 1: ANALYS AV ANMÄLDA BROTT	6
3.1	Syfte med analysen.....	6
3.2	Vad är sexuellt ofredande?	6
3.3	Metod och material.....	6
3.4	Tillförlitlighet i undersökningen.....	7
3.5	Officiell statistik.....	7
3.6	Egenrapporterad utsatthet.....	8
3.7	Internationellt	9
3.8	Undersökningen	9
3.3.1	Hur miljöerna kategoriserats	9
3.8.1.1	Evenemangsområde.....	10
3.8.1.2	Gata, väg, park.....	11
3.8.1.3	Allmänna transportmedel eller hållplatser	13
3.8.1.4	Café, restauranger, nöjesställen	14
3.8.1.5	Badanläggningar.....	15
3.8.1.6	Butik, varuhus och närliggande platser.....	15
3.8.1.7	Skola, fritids, idrottsanläggningar.....	15
3.8.1.8	Sociala media, telefon.....	17
3.8.1.9	Privata eller andra avskilda platser	17
3.9	Anmälda brott under festivalen <i>We are Stockholm</i>	17
4	DEL 2: SAMMANSTÄLLNING AV REGIONERNAS SAMTAL MED UNGDOMAR .	19
4.1	Regionernas rapportering	19
5	SLUTSATS FRÅN ANALYS OCH INTERVJUER.....	22
6	DEL 3: ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖREBYGGA OCH UTREDA SEXUELLA OFREDANDEN BLAND UNGA I PUBLIKA MILJÖER.....	24
6.1	Uppdraget.....	24
6.2	Organisation och kompetens	24
6.3	Arbetsmetod	24
6.4	Syfte med åtgärdsförslaget	25
6.5	Samverkansmodell	25
6.5.1	Lägesbild	26
6.5.2	Polisens och kommunens lägesbild	27
6.5.3	Medborgarnas lägesbild.....	27
6.5.4	Evenemangsarrangör eller annan samverkansaktörs bild	27
6.5.5	Problembild och orsaksanalys	27
6.5.1.1	Rutinaktivitetsteorin	27
6.5.6	Övergripande effektmål.....	28
6.5.8	Åtgärdsplan	28
6.6	Exempel: Fiktiv händelse med risk för sexuella ofredanden.....	29
6.7	Kunskapshöjande och opinionsbildande åtgärder	31
7	UTREDNING	31
7.1	Brottslighetens karaktär.....	31
7.2	Utredningsåtgärder	31
7.3	Rättsutredning	32
8	SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER OM ÅTGÄRDER.....	33
BILAGA 1	34	
	Forskning om sexuella trakasserier och våld mot kvinnor	34

1 Sammanfattning

Grupper av män utsatte under nyårsnatten 2015-2016 unga kvinnor för sexuella ofredanden på flera håll i Europa. I Sverige har det uppmärksammats att ett sådant beteende har förekommit under bland annat ungdomsfestivalen *We are Stockholm* sommaren 2014 och 2015.

Med anledning av detta beslutade rikspolischefen att utsattheten för sexuella ofredanden bland ungdomar skulle undersökas. Uppdraget avgränsades till att fokusera på sexuella ofredanden på platser där folkmassor bildas, samt att kartlägga var i övrigt brotten begås för att polisen, direkt och indirekt, ska kunna medverka till att förebygga brott.

Uppdraget har genomförts i tre delar varav en del är en analys av anmälda brott som fokuserar på olika miljöer för sexuella ofredanden. Den andra delen genomfördes genom att lokalpolisen på olika sätt förde samtal med ungdomar i skolor om deras upplevelser av utsatthet för brottet. I den tredje delen av uppdraget har en grupp med olika erfarenheter inom Polisen fokuserat på att använda en modell som redan finns för samverkan med andra aktörer i samhället för att förebygga brott, och att applicera den modellen där det är möjligt för polisen att ta initiativ.

Kartläggningen av anmälda brott har inriktats på att undersöka olika modus som kan ha betydelse för att förebygga sexuella ofredanden mot barn och unga. Kartläggningen omfattar perioden 2011 till 2016 och rör drygt tio tusen anmälda brott avseende sexuella ofredanden. Av dessa har knappt två tusen anmälningar under 2015 och 2016 fritextgranskats.

Den övervägande delen av de utsatta är flickor som är yngre än femton år, men det förekommer brott även mot unga pojkar. Brott begångna på offentlig plats, till exempel i folksamlingar och på festivalområden, är förhållandevis få och utgör endast en dryg procent av det totala antalet brott. De allra flesta gärningsmän agerar ensamma och utsätter unga flickor vanligen för fysiska beröringar som upplevs som obehagliga. Antalet anmälda brott där gärningsmännen är fler än en är få.

Även brott som skett på gator, gångvägar och allmänna transportmedel är till antalet få. Där är den typiske gärningsmannen en medelålders man som agerat ensam genom blottning, kränkande förslag eller ytlig beröring. Det har dock förekommit ett fåtal gruppövergrepp i parkområden, vid busshållplatser samt på bussar och tåg. I simhallar har övergreppen vanligtvis genomförts av tre eller flera pojkar mot ett flertal flickor.

De ensamma gärningsmännen har oftast inte kunnat identifieras men signalementsuppgifterna talar för att de inte utgör någon homogen grupp. I de fall där brotten utförts av gärningsmän i en större grupp på offentlig plats och i simhallar har gärningsmännen främst varit ungdomar som söker eller nyligen fått asyl i Sverige.

De vanligaste sexuella ofredandena är de som begås via sociala medier och drabbar även små barn. En del rör *brottet kontakt med barn i sexuellt syfte*¹ s.k. grooming vilka

---

¹ 6 kap. 10a § BrB

kan övergå till fysiska kontakter. Skolan är den offentliga miljö i vilken de flesta fysiska sexuella ofredandena äger rum och sker då främst mellan elever.

Polisens uppdrag är att förebygga, förhindra och utreda brottslighet. Sexuella ofredanden är ett komplext område som handlar mycket om attityder och normer i samhället. Brottet är ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och kan sätta djupa spår i brottsoffret.

Polisen kan inte på egen hand komma till rätta med orsakerna till sexuella ofredanden. Hela rättsväsendet och samhället i stort måste agera mot attityder och beteenden som normaliserar olika former av sexuella ofredanden. Det handlar dels om att på längre sikt påverka gärningsmännens brottsbenägenhet och dels att vid specifika händelser försvåra att brott kan uppstå.

Det är angeläget att Polismyndigheten tidigt tar initiativ till samverkan och koncentrerar sig på åtgärder som ligger inom myndighetens ansvarsområde. Polisen kan agera ”motor” i arbetet med att få andra samverkansaktörer att vidta adekvata åtgärder inom sina ansvarsområden.

Den *Samverkansmodell* som tagits fram av Brå bör användas för lokalpolisområdets långsiktiga och övergripande samverkan med kommunen likväl som vid en akut uppkommen eller i förväg känd händelse. I det övergripande arbetet ger modellen en strategisk problembild med en åtgärdsplan och medborgarlöften. Modellen tjänar även som en kontinuerligt uppdaterad händelsestyrd problembild och åtgärdsplan.

Sexuella ofredanden bland unga i offentliga miljöer och på publika platser är svåra att utreda eftersom det oftast sker i trängsel med stora folkmassor. Uppmärksamheten och fokus hos brottsoffer och vittnen ligger av förklarliga skäl på annat. Brottsoffret tvekar också att anmäla brott eftersom det för många är jobbigt att prata om händelsen. Det finns också en upplevd känsla av att en anmälan inte leder någonstans. Precis som för annan brottslighet är det förstahandsåtgärder som behöver förbättras för att en förundersökning ska ge resultat.

Polisen kan bidra till kunskapshöjande åtgärder som syftar till att få igång opinionsbildning om problembilden kring sexuella ofredanden bland unga i offentlig miljö och publika platser, för att påverka attityder och beteenden om vad som är tillåtet och inte tillåtet.

2 Uppdraget

Regionpolischefen i Stockholm fick i januari 2016 i uppdrag av rikspolischefen att gå igenom alla anmälningar rörande sexuellt ofredande som inträffat under festivalen *We are Stockholm* under 2014 och 2015. Åtgärden ska ske i syfte att utröna om ytterligare åtgärder är nödvändiga.

Vidare har chefen för Nationella operativa avdelningen (Noa), fått i uppdrag att göra en landsomfattande kartläggning för att undersöka sexuella ofredanden bland ungdomar. Undersökningen ska beskriva hur utvecklingen ser ut och ge förslag till åtgärder och att få en ökad kunskap om ungdomars (upp till 18 år) utsatthet för sexuella ofredanden i folksamlingar på offentlig plats eller i övrigt där allmänheten har tillträde. Det ska även ligga till grund för ett operativt inriktningsbeslut.

Kartläggningen ska visa följande:

- En statistisk bild utifrån befintliga uppgifter i brottsanmälningar och annan kvantitativ information.
- En kvalitativ bedömning genom de möten som lokalpolisområdena ska hålla med ungdomar i syfte att bl. a undersöka mörkertalet.
- En internationell utblick.

Kartläggningen fokuserar på sexuella ofredanden mot ungdomar, vilka begåtts i folksamlingar mellan åren 2011 och 2015. Den ska även ge en bild av sexuella ofredanden på andra platser dit allmänheten har tillträde, till exempel i badhus och på publika transportmedel, där ungdomar har blivit utsatta för sexuella ofredanden.

Vidare har samtliga regionpolischefer fått i uppdrag att anordna möten mellan polisen och ungdomar i varje lokalpolisområde för att inhämta deras synpunkter kring förekomsten av sexuella trakasserier bland unga och hur brotten kan förebyggas och utredas.

2.1 Uppdragets redovisning

Kartläggningen består av tre delar:

1. en analys av anmälda brott,
2. en sammanfattning av regionala lägesbilder byggda på samtal med ungdomar och en
3. åtgärdsdel.

3 Del 1: Analys av anmälda brott

3.1 Syfte med analysen

Analysens syfte är att skapa underlag för polisiära åtgärder. Den fokuserar därför på omfattningen och karaktären på anmälda sexuella ofredanden i olika miljöer. Miljön för brottet har hög relevans för direkt respektive indirekt brottsförebyggande arbete och är avgörande för vem som har möjligheter att initiera åtgärder. Den har också stor betydelse för att lämpliga strategier för att påverka gärningsmännens motivation och möjligheter ska kunna tas fram. Miljön har därför relevans för både polisens arbete med att förhindra och utreda brotten samt andra myndigheters metodutveckling beträffande risker för utsatthet. Följaktligen är miljön i fokus för den här kartläggningen.

Inledningen beskriver brottet samt metod och material för undersökningen. För att ge en bakgrundsbild och visa utvecklingen av anmälda brott över tid finns den officiella statistiken med. Brottsförebyggande rådets statistik av egenrapporterad utsatthet för sexualbrott finns med av samma skäl. En kort sammanfattning över axplock från internationell rapportering om sexuellt ofredande i grupp avslutar bakgrundsbilden. I bilaga 1 finns exempel på forskning på området är listad för att visa olika infallsvinklar på problemet

3.2 Vad är sexuellt ofredande?

Enligt brottsbalkens 6 kapitel om sexualbrott avses följande som sexuellt ofredande:

10 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet. Lag (2005:90).

3.3 Metod och material

Urvalet i kartläggningen har gjorts från polisens geografiska informationssystem, Hobit. Systemet uppdateras dagligen med uppgifter om plats och tid från anmälda brott som registrerats i RAR. Urvalet har gjorts på brottstid från den 1 januari 2011- 29 februari 2016. Dessutom kompletterades statistiken med uppgifter om målsäganden och misstänkta, samt fritext om brott anmälda under 2015. Denna metod fokuserar mer på utsatthet i olika miljöer och mindre på exakt antal utsatta personer. För att ge en uppfattning av antalet brottsutsatta visas inledningsvis den offentliga statistiken från Brottsförebyggande rådet² om sexuella ofredanden samt den årligen genomförda trygghetsmätningens statistik om egenrapporterad utsatthet för sexualbrott.

---

² <http://www.bra.se>

Brottsförebyggande rådets statistik är den officiella statistiken som används för att bedöma utvecklingen över tid.

3.4 Tillförlitlighet i undersökningen

Miljöuppgifterna i anmälningarna från 2011-2014 är uteslutande tagna från uppgifter i Hobit. Ett betydande antal anmälningar saknar uppgifter om miljö men i alla brott anmälda under 2015 har fritexten granskats och givit ytterligare information. Beträffande de brott som har skett under evenemang och på offentliga platser, samt på transportmedel och på badhus har uppgifter om tillvägagångssätt, antal gärningsmän och signalement granskats. De anmälningar som har haft uppgifter om skäligen misstänkta personer, till exempel om medborgarskap och ålder har också undersökts och uppgifterna har använts i relation till respektive sådan anmälan och kategori.

Uppgifter har sedan använts för att undersöka om det finns särskilda modus och gärningsmannatyper likt de händelser som skedde i Köln, Helsingfors och bland annat³ i Kalmar under nyårsnatten, av media benämnt ”Taharrush gamea”⁴.

Uppgifterna om antal brott i respektive miljö, om gärningsmän och utsatta personer syftar till att på ett rimligt sätt generalisera och kvantifiera de olika företeelser och ge ungefärliga mått i relation till sammanhanget i vilket brotten begås. De ska inte tas för absoluta tal eftersom det saknas uppgifter i anmälningarna och för att anmälningsbenägenhet är låg⁵.

3.5 Officiell statistik

Brå gör årligen analyser som presenteras på deras hemsida. Diagram 1 visar anmälda sexuella ofredanden under åren 2005 till 2015 där den största ökningen kan ses under 2014. Det bör beaktas att anmälningar kan innehålla fler antal brott vilket kan ge upphov till årliga variationer i statistiken.⁶

³ En anmälning har skett i Karlstad, två i Lidköping.

⁴ Enligt Senni Jyrkiäinen, forskare vid Helsingfors universitet och studerar könsrelationer i Egypten, är Taharrush arabiska för trakasserier. Om man lägger till "el-ginsy" (eller bara ginsy) så blir det sexuella trakasserier och ordet "gamea" betyder "grupp".

⁵ Detta vittnas om i samtliga regioners redovisningar.

⁶ <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/valdtakt-och-sexualbrott.html>

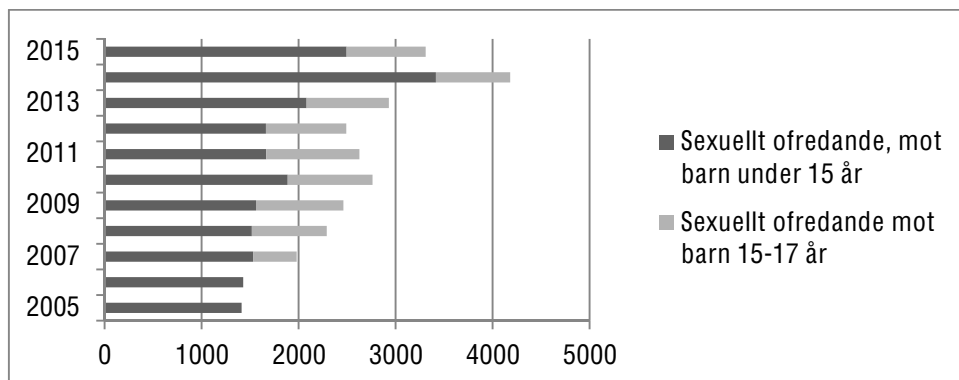

Diagram 1.
 Anmälningar om sexuella ofredanden mot personer under 18 år 2005-2015 (Bra.se)

3.6 Egenrapporterad utsatthet

Brottsförebyggande rådet gör även årliga trygghetsmätningar där bland annat utsatthet för sexualbrott ingår. Den senaste mätningen visade en nedåtgående trend under 2014 jämfört med en relativt kraftig uppgång av utsatthet mot kvinnor 2013. Den nedåtgående trenden år 2014 går således tvärt emot den officiella statistiken. Det är dock svårt att tolka utvecklingen. Trygghetsmätningar innefattar en rad osäkerhetsfaktorer och Brå uppger att det till följd av frågans känsliga art är sannolikt att de händelser som man avser att mäta inte fångas upp⁷. Trygghetsmätningen genomförs bland personer mellan 16 och 79 år.

Andel som utsatts för sexualbrott

Utsatthet i befolkningen (16–79 år) för sexualbrott, år 2005–2014. [Källa: NTU.](#)

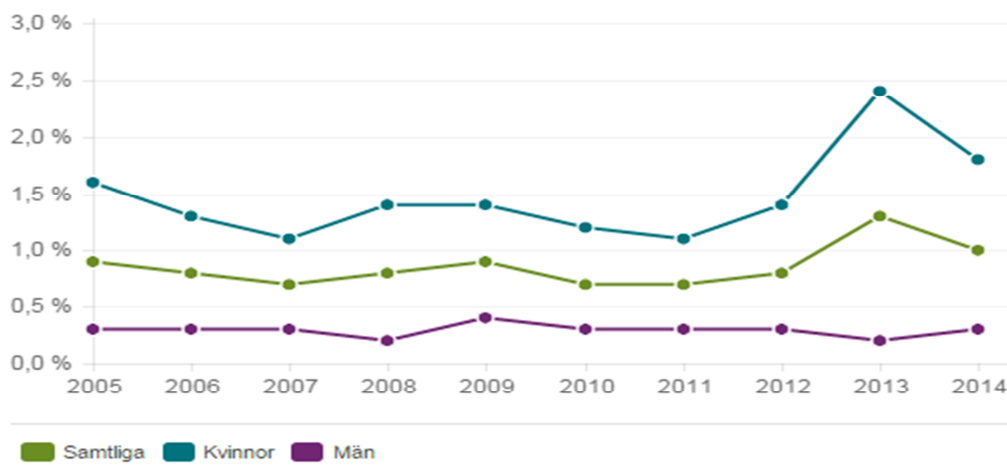

Diagram 2
 Källa: Nationella trygghetsundersökning, Brå

⁷ Nationella trygghetsundersökningen 2015 - Teknisk rapport, Brå, 2016:3

3.7 Internationellt

Organiserade sexuella ofredanden och övergrepp förekommer på många håll i världen. Under senare år har gruppvåldtäkter mot kvinnor i Indien lett till uppror mot rättsväsendet för att man inte tar problemet på allvar. I Egypten har det rapporterats på öppna källor om sexuella övergrepp i grupp - ”Taharrus gamea” – mot både kvinnor och homosexuella män.

Efter nyårsnatten 2015 och 2016 anmäldes i Tyskland drygt 1500 brott av sexuella ofredanden eller en kombination av stöld och sexuella övergrepp. Övergreppen skedde i flera tyska delstater och de flesta misstänkta beskrevs som utländska män som agerade i grupp.

Fransk polis har uppgett att det i Paris skedde brott natten mellan den 2015 och 2016 som kan ha likheter med nämnda företeelser i Tyskland. Även i Finland och Norge finns information om ofredanden begångna av unga utländska män i grupp ska ägt rum under nyårsnatten.

Det finns uppgifter om att ett tågbolag i Tyskland kommer att införa särskilda tågvagnar för kvinnor med anledning av det ökade antalet sexuella trakasserier ombord. Samma överväganden finns i Storbritannien.

3.8 Undersökningen

3.3.1 Hur miljöerna kategoriserats

Med utgångspunkt från de statistiska uppgifterna i Hobit skapades följande kategorier:

- *evenemangsområde*
- *gata, väg, park*
- *allmänna transportmedel* - buss, tåg, tunnelbana, hållplatser och vänthallar.
- *café, restaurang och nöje*
- *badanläggningar*
- *butiker och varuhus*
- *Skolor, fritids, förskolor och idrottsanläggningar*
- *sociala media* - internetjänster och telefon
- *privata/avskilda miljöer*- privata hem, institutioner, sjukhus, kontor, bibliotek, kyrkor, bilar, garage, hissar, trapphus, etc.

Det är inte tvingande att ange miljön i RAR vilket innebär att åtskilliga anmälningar saknar uppgiften. Uppgifterna i anmälningarna från 2015 och 2016 som saknade miljöangivelse har korrigerats efter genomgång vilket gav att många av brottsplatserna var i privata hem eller på annan enskild plats. Likaså var brott via sociala medier också bland den stora andel anmälningar där uppgift om miljö saknades.

Tabell 1. Övergripande bild över miljöer där det begås sexuella ofredanden.

Avsnitt		2011	2012	2013	2014	2015	2016 (feb)	Totalt
6.2	Evenemang	23	9	13	24	40	10	119
6.3	Gata, väg, park	102	95	129	82	319	34	761
6.4	Buss, tåg, tunnelbana, hållplats	127	107	119	129	231	41	754
6.5	Café, rest, nöje	28	22	28	39	44	10	171
6.6	Badanläggning	56	56	50	38	123	56	379
6.7	Butik, varuhus& intill.	42	50	39	25	74	14	244
6.8	Skola, fritids, idrottsanläggning.	200	190	189	197	256	49	1081
6.9	Sociala media, telefon	68	216	702	535	632	71	2224
6.10	Privat/avskild	73	74	87	238	490	69	1031
	Uppgift saknas	1036	1057	1111	737			3941
	Totalsumma	1755	1876	2467	2044	2209	354	10705

Den procentuella ökningen som totalt sett framgår av tabell 1 var drygt 25 procent mellan 2011 och 2015. Ökningen av anmälningar om brott via sociala medier visar en ökning men de osäkra uppgifterna från 2011 gör att det är högst möjligt att brotten via sociala media var många redan 2011. Även den stora skillnaden beträffande brott på privata/avskilda platser kan ha sin förklaring i att uppgifter saknas i anmälningarna och att bara anmälningarna från 2015 är korrigerade. Bättre uppgifter i anmälningarna skulle ge bättre möjligheter till en mer tillförlitlig analys och därmed bättre beslutsunderlag om åtgärder och prioriteringar.

3.8.1.1 Evenemangsområde

Till kategorin evenemang har brottsplatser där det pågått någon form av offentlig tillställning räknats. Det har varit ungdomsfestivaler med musik, andra gatufester och nyårsfirande. Även enstaka brott på permanenta nöjesfält och arenor för idrottsevenemang har räknats dit.

Hälften av brotten skedde i Stockholm (62 av 119 anmälningar) följt av Västra Götalands och Kalmar län där 10-15 anmälningar upprättats. I övriga län har ett till fem brott anmälts. Till antalet utgör denna typ av anmälningar 2 procent av de anmälda brotten 2015 och 2016. De flesta gruppövergreppen har skett i Stockholm, Kalmar och Lidköping.

De anmälningar som inkommit under 2015 och 2016 visade att flickor 14-15 år gamla varit mest utsatta. Angreppen har uppfattats olika beroende på tillvägagångssättet men det framgår av uppgifter i samtliga anmälningar att flera av de ofredade flickorna chockats till gråt och varit ”väldigt skakiga efter händelsen”. Av samtliga anmälningar förstås att angreppen varit mycket obehagliga. Särskilt chockerande och skrämmande

var de angrepp som utförts i grupp där den utsatta flickan inte bara hållits fast och blivit ”tafsad på” utan där även försök att ta av kläderna påbörjats innan flickan fått hjälp.

Flertalet angrepp har skett av enskilda gärningsmän. I flertalet fall har ofredandet skett i trängsel, bakifrån genom att gärningsmannen fört in händerna innanför byxor eller under blus/tröja och dessutom kysst och hållit fast flickan. I kampen om att komma loss från fasthållning eller genom att angreppet skett bakifrån har det varit svårt att uppge utseende på gärningsmännen tillräckligt bra för att identifiera någon senare. Inte sällan har de ofredade flickorna stått i publiken vid en scen, varit i vimlet på väg till kamrater eller stående med en eller flera kamrater när de angripits.

3.8.1.1.1 Sexuella ofredanden av grupp

I minst tio fall har *en ensam* flicka omringats av ett flertal män (från 5-6 stycken upp till ett stort antal⁸) som ibland uppskattats vara 14-16 år och ibland 25-30 år. Vid dessa tillfällen har några hållit fast medan andra tagit på bröst och kropp och i ett fall fotograferade några i gruppen övergreppet. I några fall har gärningsmännen knäppt upp byxorna på flickan och försökt, i vissa fall även lyckats, dra ner dem innan undsättning kommit. Likaså har det förekommit att flera flickor i ett kamratgäng har utsatts samtidigt av ett stort gäng.

Ett fåtal misstänkta gärningsmän har identifierats. De som har identifierats är medborgare i Afghanistan, Eritrea och Somalia. Samtliga utredningar i Stockholm och Kalmar från 2014 och 2015 har lagts ned på grund av svårigheter med identifiering eller bristande bevis.

3.8.1.2 Gata, väg, park

Till kategorin gata, väg, park hör även gång- och cykelvägar samt andra stråk som används av promenerande. Även brott på lekparker, i skogspartier på parkeringsplatser, har räknats dit. Till antalet utgör dessa anmälningar 13,8 procent av de anmälda brotten 2015 och 2016. De flesta händelserna har inträffat i kommunerna Stockholm, Malmö, Göteborg, Örebro och Eskilstuna.⁹

Under 2015 var nästan 60 procent (av 319) brott mot flickor under 15 år. Den yngsta sex år gammal men de flesta 10-13 år. Ca 26 procent var mot flickor mellan 15-17 år och ca 10 procent var mot pojkar under 15 år. I knappt två procent var målsäganden en pojke mellan 15-17 år.

I de flesta fallen har det rört sig om ensamma män som ofredat flickor genom att blotta sig eller genom att visa pornografiska fotografier i sina telefoner. I flera fall har

⁸ Uppgifter finns om ”20 stycken”, ”ett 50-tal”

⁹ Gäller 2015 då alla brott är kodade.

gärningsmannen färdats på cykel. I liknande situationer har gärningsmannen tagit tag i flickan och "tafsat". I andra fall har flickor stoppats av gående och mot sin vilja blivit kyssta och tagna på bröstet och fasthållna. En del ofredanden har bestått i att männen har närmat sig genom att först ställa en fråga och sedan ge obscena förslag.

Av signalementsuppgifter kan konstateras att gärningsmännen inte har någon specifik profil och åldrar varierar från unga pojkar till män i 50-60 årsåldern. I anmälningarna från 2015 har endast sjutton misstänkta gärningsmän kunnat identifieras och medborgarskapsuppgiften visar att fyra är svenska medborgare och resterande är utländska. Ytterligare sjutton var gripna men identiteten har inte kunnat fastställas.

3.8.1.2.1 Sexuella ofredanden av grupp

I elva anmälningar finns uppgifter om att flera unga killar tillsammans angripit en eller två flickor. Bland anmälningarna fanns några som beskrev försök till våldtäkt när målsäganden har kämpat sig fri. Två av dem var fullbordade våldtäkter.

Nedan ges några exempel beskrivs här för att visa hur denna typ av ofredande kan gå till.

En sextonårig flicka blev angripen av ett stort antal pojkar som "var utländska och talade dålig svenska" som försökte slita av henne kläderna. Några fotograferade händelsen. Flickan var på väg hem tillsammans med sin pojkvän från en fest då hon blev överfallen. Pojkvännen blev vittne till händelsen.

I en liknande situation överfölls två flickor av ett gäng om 10-20 killar med "afrikanskt ursprung" som var 15-20 år gamla.

Vid ett överfall mot en flicka i en park ledde ett sexuellt ofredande till en fullbordad våldtäkt av flera killar i grupp. De hade tidigare varit på samma fest och såg henne lämna stället.

Vid ett överfall mot en 12-årig flicka uppgavs följande signalement; "fyra män i 20-25 års ålder som såg ut att vara araber och talade utländska, möjligen arabiska dem emellan". En förbipasserande ung man gick emellan och blev misshandlad.

En flicka uppgav att hon skulle kissa i en buske då tolv gärningsmän kom fram till henne och ofredade henne sexuellt. I samband med detta hade gärningsmännen tillgripit målsägandes plånbok. "Det sexuella ofredandet bestod bland annat i att okänd gärningsman tog målsägande på rumpen"¹⁰.

---

¹⁰ Citat från RAR-anmälan

En flicka på 17 år, vilken gick från ett köpcentrum, blev förföljd och stoppad av tre "afrikanska killar" som angrep henne genom att klämma hennes rumpa så hårt att hennes byxor gick sönder.

En flicka på 13 år som går i särskola blev närmad av "4-5 utländska killar" som talade svenska med brytning. De tog på henne, en i taget "på ställen som hon inte tyckte om, bland annat på hennes stjärt och på bröstet.

3.8.1.3 Allmänna transportmedel eller hållplatser

Båda åldersgrupperna av flickor är lika utsatta för sexuella ofredanden på bussar, tåg, tunnelbana och på hållplatser och i vänthallar. I knappt 3 procent av anmälningar har pojkar varit målsäganden. Det är främst flickor i de mer folktäta kommunerna som råkat ut för denna typ av brott. Anmälningarna under 2015 till och med februari 2016 utgör nästan lika många som anmälningar på *gata, väg, park*, ca 10,6 procent.

Av de 195 brott som anmälts under 2015 kunde gärningsmannens medborgarskap styrkas i 46 fall. Tjugosex av dem var svenskar och övriga var av sexton olika nationaliteter. Det fanns ytterligare 35 gripna personer som inte kunnat identifieras. De ofredade flickorna hade i dessa fall oftast tillkallat ordningsvakter som gripit gärningsmannen. Även busschaufförer och andra tjänstemän eller andra resenärer har hjälpt till att tillkalla polis.

Blottare förekommer i många anmälningar ombord på bussar och tåg och framför allt vid hållplatser. Många flickor har också anmält att de i trängsel ombord på bussar och tunnelbana blivit utsatta av män som tryckt sig emot dem. Det finns också många anmälningar om att både unga och vuxna har satt sig på sätet bredvid en ensam flicka även om det finns gott om säten. Antingen har männen tagit dem på lår och bröst, eller kommit med obscena förslag.

3.8.1.3.1 Sexuella ofredanden av grupp

I femton anmälningar finns uppgifter om att flera unga killar tillsammans angripit en eller två flickor. Några exempel har likhet med övergreppen under *evenemang* och tidigare exempel från *gata, väg och park*.

Nedan beskrivs exempel på hur sexuella ofredanden under denna kategori kan se ut.

Då en flicka väntade på ett tåg blev hon omringad av sex ynglingar i 15-17 årsåldern "med utländsk härkomst". De petade på henne och pratade obscen och hotade henne på svenska. När tåget kom avbröt de ofredandet.

I ett annat fall uppgav en flicka att hon mött ett gäng om ca 10 killar i 18-20 årsåldern. Fyra av killarna i gänget tog tag i hennes tröja och höll fast henne i armen medan tre av de andra killarna tog på hennes kropp och bröst. Hon skrek på hjälp, försökte göra motstånd och bad dem att sluta men utan framgång. Till slut lyckades hon slita sig loss.

En flicka blev på ett tåg antastad med obscena åthävor av ett gäng på nio killar i 25-årsåldern, och de försökte blockera vägen när hon skulle gå av. Ingen av killarna talade svenska och målsägaren uppgav i anmälan att "de kan vara från Afghanistan".

En flicka omringades på ett tåg av åtta män som klev ombord samtidigt. Två av männen började ta på hennes lår och upp mot hennes underliv. Hon tog till slut fram en pepparspray och samtliga flyttar på sig. Alla män var över 25 år och hade utländskt ursprung.

Ytterligare liknande berättelser om händelser ombord på tåg eller bussar finns i anmälningarna. I ett fall övergick det sexuella ofredandet i våldtäkt och i ett fall blev målsäganden även misshandlad.

3.8.1.4 *Café, restauranger, nöjesställen*

Till kategorin café, restauranger, nöjesställen hör även hotell och ungdomsgårdar. Anmälningar i den här kategorin utgör 2,1 procent av de anmälda brotten 2015 och 2016. De inträffade händelserna är spridda över landet. Under 2015 var drygt hälften av brotten mot flickor under 15 år. Dessa brott rörde sig mest om blottning eller obscena förslag. Av de brott som begåtts mot flickor mellan 15-17 år var några misstänkta anställda på restaurangen där flickorna praktiserade. Sju brott utfördes på hotell mot pojkar under 15 år av en ensam gärningsman.

Flertalet av gärningsmännen har identifierats och medborgarskapsuppgifterna visar att det övervägande rör sig om gärningspersoner med svenskt medborgarskap.

3.8.1.4.1 Sexuella ofredanden av grupp

Vid ett tillfälle utsattes en flicka av ett gäng på sex pojkar på en ungdomsgård. De identifierades men uppgifterna om tillvägagångssätt och signalement lades i en separat promemoria vilket gör att uppgifter saknas i anmälan.

Vid ett ungdomsdisco 2015 blev två flickor fasthållna av flera killar på dansgolvet varav en eller flera tog på flickorna under tröjan. Flickorna har uppgivit att de upplevde mycket starkt obehag av händelsen. Gärningsmännen kom från ett flyktingboende. En liknande händelse inträffade på samma typ av tillställning under 2014.

3.8.1.5 *Badanläggningar*

Under 2015 anmäldes brottet sexuellt ofredande på badanläggningar vid 123 olika brottstillfällen. I de fall pojkar varit utsatta för ofredandet skedde det i omklädningsrum eller i bastu/duschrum och har rört sig i huvudsak om att äldre män onanerat eller liknande medan de tittat på pojkarna. Ofredandena var i 112 fall riktade mot flickor. Ca 30 av dessa rörde sig om anmälningar vid utomhusbad och då var det uteslutande fråga om blottning.

Det fanns skäligen misstänkta personer i ca 55 procent av anmälningarna. Av dessa var 86 procent yngre än 20 år, och merparten av dem ca 15-16 år. De senare var övervägande misstänkta för brott mot flickor som inte fyllt 15 år.

I 80 procent av anmälningarna från badhus var gärningsmännen av uppgiven eller fastställd utländsk härkomst. De flesta saknade svenskt personnummer och i anmälningarna framgick det att de tillhörde grupper av asylsökande pojkar.

3.8.1.5.1 *Sexuella ofredanden av grupp*

Majoriteten av anmälningar har skett i grupp och i ett flertal fall har tre eller flera gärningsmän agerat i samverkan. En tredjedel av anmälningarna hade fler än en målsägande. I fem anmälningar fanns fem gärningsmän som uppgavs ha ofredat flera flickor tillsammans, ibland genom att ett par personer höll i en flicka i taget. Tillvägagångssätten har varit olika men ett ofta förekommande modus har varit att hålla fast flickor som passerat i rutschkanor eller andra strömfåror medan andra har tagit på dem på bröst, rumpor, ben och i skrev.

3.8.1.6 *Butik, varuhus och närliggande platser*

Denna kategori inkluderar även platser som angränsar till butiker. Till antalet utgör dessa anmälningar 3,3 procent av de anmälda brotten 2015 och 2016. De inträffade händelserna är spridda över landet. Vid granskning av anmälningar från 2015 visade det sig att de flesta var begångna utanför butik eller varuhus på gatan nära entrén. De rörde sig mest om blottning eller obscena förslag och det fanns uppgifter i flera av anmälningarna som tyder på att många av gärningsmännen var missbrukare.

3.8.1.6.1 *Sexuella ofredanden av grupp*

Under denna kategori finns inga anmälda brott under 2015-2016.

3.8.1.7 *Skola, fritids, idrottsanläggningar*

Till kategorin hör även platser som är strax intill skolgårdar där brottet har varit riktat mot en elev. Dessa anmälningar utgör cirka 12 procent av sexuella ofredanden under 2015-2016 och anmälningar har gjorts i 199 av landets 290 kommuner.

Anmälningar om brott i skolor inkommer i en del fall som skrivelser och i dessa fall upprättas en kortfattad anmälan medan detaljerna bifogas som en promemoria till utredningen. I granskningen av 2015-års anmälningar om brott i skolmiljö har därför ca 25 procent av informationen om beskrivning av modus och gärningsmän inte varit tillgänglig för denna kartläggning.

Under 2015 och 2016 rörde 51 procent av anmälningarna flickor under 15 år. Det är dock en betydande del pojkar under 15 år som också blivit utsatta. De utgör 22 procent (69 av 305). En lika stor del gäller flickor 15-17 år (73 av 305) medan det är färre av den äldre (15-17 år) kategorin pojkar där nio pojkar utsatts.

En tredjedel av anmälningarna saknar uppgifter om misstänkta. Av de skäligen misstänkta vars identitet kunnat fastställas är 30 procent svenska medborgare och 8 procent har utländskt medborgarskap.

Personer som har blivit namngivna som misstänkta är till antalet 218 stycken. Några förekommer i flera anmälningar. Det innebär att utredningsmöjligheten är jämförelsevis god beträffande sexuella ofredanden i skolmiljö.

I enstaka fall var den misstänkte skolpersonal och i några få anmälningar från förskolor rörde händelsen sexuella ofredanden mellan yngre barn. Övriga misstänkta är vanligen enskilda elever som handlar enskilt mot en flicka genom beröring på bröst, underliv och/eller med pussar och/eller sexuella anspelningar men det förekommer även fall mellan skolbarn där en eller ett par pojkar också använt våld och hot.

3.8.1.7.1 Sexuella ofredanden av grupp

Några anmälningar handlar om att flera agerat i grupp på mer eller mindre hänsynslösa sätt. Nedan beskrivs några exempel av brott ur denna kategori.

En flicka stängdes in med fyra killar som ofredade henne sexuellt i en musiklokal i skolans källare. En annan flicka slets in på en toalett där tre gärningsmän tog på henne innanför kläderna. Medan de utsatte henne för brottet talade de med varandra på ett utländskt språk som uppfattades som arabiska.

I en annan händelse har pojkarna under fotbollsspel börjat ta på målsägandes rumpa. Detta har sedan eskalerat till att de tar på hennes bröst. Målsägande försöker få dem att sluta men de lyssnar inte och avbryter först då en ledare kommer.

Det har även, i något fall, framkommit att personal känt till vad som inträffat men ansett att händelsen utreds bäst i skolan. Det finns också exempel i anmälningarna om att övergrepp avbrutits av elever.

3.8.1.8 Sociala media, telefon

Sexuella ofredanden av det här slaget utgör drygt 27 procent av de anmälda brotten som ingår i materialet från 2015 och 2016.

Under 2015 rörde 65 procent av anmälningarna flickor under 15 år (415 av 632). Pojkar under 15 år som målsägande utgjorde 14 procent (90 av 632), 16 procent gäller flickor 15-17 år (107 av 632) medan den äldre (15-17 år) kategorin pojkar utgör 3 procent (20 av 632) av brottsanmälningarna.

Merparten av gärningsmännen är okända. Antalet namngivna i anmälningarna var 85 stycken. Av dessa var 85 procent svenska medborgare.

Sexuella ofredanden via sociala media är kränkningar genom att skicka anstötliga bilder via främst Instagram, KiK (snapshots) och Facebook. Till detta kommer meddelanden och förslag med sexuell innebörd. En del utger sig för att vara i samma ålder som mottagaren och visar sig senare vara äldre. Vissa lockar barnen att skicka bilder som sedan används som utpressning för att förmå barnet att göra något mer, till exempel att träffa gärningsmannen. En del förekommer finns om ”grooming” (försök att etablera ett sammanträffande för sexuell relation eller posering med minderårig).

3.8.1.9 Privata eller andra avskilda platser

Till kategorin hör platser som är helt privata som bostäder men även institutioner och vårdinrättningar, trappuppgångar. Dessutom har avskilda platser som är svåra att ha insyn i tagits in i den här kategorin. Det kan vara portar till fastigheter, hissar, bilar, strax intill skolgårdar. Till antalet är dessa anmälningar cirka 22 procent av de anmälda brotten under 2015 och 2016. Av de genomgångna anmälningarna från perioden framgår att det främst, liksom övriga miljöer, är unga flickor som drabbas.

3.8.1.9.1 Sexuella ofredanden av grupp

Att undersöka dessa miljöer var inte prioriterat i uppdraget men den generella genomgången tyder på att det främst rör sig om enskilda gärningsmän och inte brott utförda gemensamt i grupp.

3.9 Anmälda brott under festivalen *We are Stockholm*

En genomgång har gjorts av de förundersökningar som har kunnat kopplas till festivalen *We are Stockholm* under åren 2014 och 2015.

Under 2014 års festival upprättades elva anmälningar innehållande sju sexuella ofredanden, en våldtäkt och sju våldsbrott. I tre av fallen har en gärningsman gripits men samtliga förundersökningar har lagts ned av åklagare eller polismyndighet. Beträffande våldtäktsanmälan vidtogs de utredningsåtgärder som fanns att tillgå men förundersökningen lades ned av åklagare då tillräckliga skäl för åtal inte förelåg.

Under 2015 års festival upprättades 19 anmälningar innehållandes 19 sexuella ofredanden, en våldtäkt och 20 våldsbrott. I nio av fallen har en gärningsman gripits men samtliga förundersökningar har lagts ned av åklagare eller polismyndighet förutom våldtäkten där gärningsmannen dömts till fängelse i ett år och tre månader. Under genomgång av ärendena förefaller det som om ingen frihetsberövad gärningsman har blivit topsad, vilket borde ha skett.

Samtliga anmälningar uppvisar i stort sett samma modus, det vill säga att gärningsmannen har tagit på flickornas bröst, rumpa eller skrev. Det har oftast skett i samband med trängsel framför scenen.

De flesta av brottsoffren är flickor mellan 13-15 år och de misstänkta gärningsmännen har främst varit mellan 16-18 år, förutom i ett fall där denne var 14 år vid brottstillfället.

I samtliga fall, utom ett, har förundersökning inletts och relevanta utredningsåtgärder därefter vidtagits. Den anmälan där förundersökning inte inleddes innehöll överhuvudtaget inget spaningsuppdrag.

Huvuddelen av anmälningarna har handlagts av ungdomsgruppen i City polismästardistrikt, Stockholm, vilket innebär att samordningen av dessa ärenden har fungerat väl.

Bevisläget har visat sig vara mycket svårt då i stort sett samtliga brottsoffer i samråd med vårdnadshavare inte haft ork och/eller vilja att medverka till fortsatt utredning i samband med kompletterande förhör. Generellt kan dessutom noteras att de brott som inträffade 2015 har visat sig vara mer svårutredda på grund av otydliga ingångsvärden i brottsanmälan.

Den samlade bedömningen är att hanteringen av aktuella brottsutredningar skett på ett korrekt sätt men att bevisläget för den här typen av brott är mycket svår när de sker i en festivalmiljö med stora folksamlingar.

4 **Del 2: Sammanställning av regionernas samtal med ungdomar**

I samtliga polisregioner har polisen besökt skolor för att prata med ungdomar om sexuella ofredanden. Tillvägagångssättet har skiftat i lokalpolisområdena. Vissa områden har valt att genomföra spontana besök medan andra besök var mer organiserade. I några områden har ungdomarna fått svara på frågor i form av en enkät och andra har genomfört gruppdiskussioner. Vid vissa tillfällen har polisen valt att enbart samtala med flickor medan andra samtalsgrupper har varit blandade. Somliga områden har samarbetat med andra samhällsaktörer i frågan.

Med anledning av den skiftande metodiken och olikheter i frågeställningarna går det inte att göra en enhetlig sammanställning där resultaten kan mätas och jämföras och sättas samman med den statistiska kartläggningen. Nedan redogörelse är därför av mer översiktlig karaktär.

4.1 **Regionernas rapportering**

Enligt regionernas sammanställningar finns det med hög sannolikhet ett stort mörkertal beträffande sexuella ofredanden bland ungdomar. En del ungdomar uppgav att problemet har tilltagit genom den ökade tillgången till internet, appar och social media, såsom exempelvis Facebook, Snapchat, MMS, Tinder, Youtube och Kik. Det har gett ökade möjligheter att ofreda, genom att exempelvis hänga ut någon offentligt eller använda sig av massutskick för att sprida bilder eller filmer med sexuellt innehåll. Ofta upplever förövaren att den är anonym och är därför inte lika aktsam som den skulle varit annars. Ungdomarna menar att det är vanligt förekommande att flickor får bilder på pojkars och mäns könsorgan skickade till sig. Flera flickor uppgav att de i stort sett dagligen får förfrågningar via sociala medier att man ska skicka nakenbilder på sig själv. Några menar att man kan bli hotad om man inte skickar bilder.

Förutom över internet sker sexuella ofredanden mot ungdomar främst i skolan, på fester eller på krogen. Det sker också ofta på badanläggningar, badstränder eller gym där tjejer av naturliga skäl exponerar sina kroppar i högre utsträckning. Flickor känner sig även utsatta i kollektivtrafiken, på konserter och på vissa allmänna platser.

Många flickor verkar utveckla egna strategier för att minska riskerna att bli utsatta på specifika platser och i vissa sammanhang. Killar har generellt inga sådana undvikandestrategier på grund av rädsla för att bli utsatta för sexuella ofredanden. Vissa tjejer undviker folksamlingar likväl som folktomma platser särskilt när det är mörkt. Vissa tjejer menar att de undviker killar överlag när de rör sig på egen hand, och då framförallt killar i grupp. Ensamma tjejer använder sin mobiltelefon som skydd genom att antingen prata med någon, låtsas prata, eller göra sig beredd att ringa om något skulle hända. Dessutom delar både tjejer och killar uppfattningen att tjejer måste tänka

på vad de har på sig då utmanande klädsel kan innebära en större risk att bli ofredad. Även på internet har tjejer utvecklat strategier för att skydda sig bland annat genom att inte exponera sig för mycket, inte lägga ut bilder på sig själva och undvika vissa appar. Det är däremot oklart om tjejerna upplever att försiktighetsåtgärderna är effektiva. I en av kartläggningarna diskuterades vad man skulle göra om man blir utsatt för oönskade sexuella närmanden. Förslagen från eleverna var bland annat att man kan vara högljudd och påkalla uppmärksamhet eller riva gärningspersonerna för att freda sig och säkra DNA från angriparen.

Utifrån diskussionerna har framkommit att det inte är vanligt att förövare av brott samtidigt uppfattas som vänner. Det finns en jargong som innefattar att man kallar varandra bög eller luder, och man skickar varandra avklädda/utmanande bilder via sociala medier. Kamrater tafsar, tjarar om sex, vill ha foton där man är lättklädd m.m.

Det framkom att ungdomarna upplever att de verbala kränkningarna blivit allt grövre och klimatet hårdnat och att de har ökat något i omfattning. Som förklaring till detta uppgavs att medvetenheten om brotten ökat samt att de blivit äldre och befinner sig i nya sociala sammanhang. Flera grupper av ungdomar berättar om brott som sker under fester i hemmen.

Tjejerna upplever att det är mycket vanligt att de blir kommenterade för sitt utseende. Tjejerna blir ibland kallade för hora och liknande saker när de gjort något som i kamratkretsen ansetts som ”fel” eller sagt nej till något sexuellt förslag. Ungdomarna tror att bakgrunden till att killar begår sexuella ofredanden är mångfacetterad. Det kan bero på dålig kvinnoyn, att man inte kan hantera alkohol, att man är kåt, att det är okunskap om konsekvensen för tjejen, att man har missriktade känslor och till och med uttrycker ilska på detta sätt. Det kan också vara gruppsyck och en föreställning om att killar har rätt att göra så här samt generell brist på respekt.

Även om det är flest tjejer som utsätts för sexuella ofredanden uppger även killar att de blivit utsatta. Den stora skillnaden är att tjejer utsätts oftare, dvs. minst en gång i månadagen eller oftare, och killar vid enstaka tillfällen. Båda könen uppger att det är okända personer som begår brotten. Vissa menar att sexuella ofredanden är en del av mobbningen, eller ett särskilt sätt för killar att demonstrera makt över tjejer.

Ungdomarna tror att sexuella ofredanden sällan anmäls och att det är sällan man vänder sig till vuxna för att få stöd. Anledningen tros vara att brotten inte tas på tillräckligt stort allvar bland dem själva och samhället i stort. Det är även troligt att många inte känner till vad som räknas som ett sexuellt ofredande enligt lagen. Vissa, företrädesvis tjejer, påpekar att de inte räknar med att en anmälan leder till någon åtgärd eftersom att ord står mot ord och polisen har annat att prioritera. Några menar att man är rädd att bli ifrågasatt på grund av ens klädsel eller för att man varit berusad vid tillfället. Om

gärningsmannen dessutom är en bekant kan det vara en ytterligare försvårande faktor. Att anmäla tror man också kan leda till negativa påföljder, såsom hot och repressalier och att man därför avstår av rädsla. För att ungdomar ska anmäla brotten tror många att det krävs att brottet anses vara mycket grovt, att man har bevis och modet som krävs. Alternativt att man mår så dåligt att man inte ser någon annan utväg.

Ungdomarna har generellt ett högt förtroende för polisen men inte för rättsprocessen i allmänhet. Detta på grund av att de sexuella ofredanden som anmäls sällan leder till åtal eller fällande dom. Många upplever också att det är krångligt att göra en anmälan och att det hade underlättat om polis varit på plats och tagit emot anmälan direkt vid olika offentliga evenemang. Bland de ungdomar som anmält sexuella ofredanden har de antingen en positiv uppfattning om polisens arbete mot sexuella ofredanden eller så saknar de uppfattning.

Flera ungdomar menar att straffvärdet för sexuella ofredanden borde höjas i syfte att uppnå en allmänpreventiv effekt och tydligt signalera vad som är rätt och fel. Ett annat förslag som diskuterats är förändringar av attityd i tidig skolålder och utbildning i värdegrundsfrågor i samtliga skolåldrar. Man menar även att samverkan mellan olika samhällsinstanser såsom polis, skola och socialtjänst är avgörande.

Vidare bör polisen även upplysa krögare, fritidspersonal samt personal på tränings- och badanläggningar om sexuella ofredanden, i syfte att engagera dem i det förebyggande arbetet. Likaså föreslår ungdomarna att man bör upplysa, informera och engagera HVB-hem gällande arbetet mot sexuella ofredanden på offentliga platser.

I några samtal har det framkommit att ungdomarna efterfrågar närvarande poliser vid publika platser och evenemang i syfte att avskräcka potentiella förövare och att ta upp anmälningar om sexuella ofredanden direkt. Andra förslag är patrullerande polisvolontärer och nattvandrare, kostnadsfri självförsvarskurs för flickor och unga kvinnor samt genomtänkt placering av konserter och tillställningar.

5 Slutsats från analys och intervjuer

Under de senaste åren har sexuella ofredanden ökat mot ungdomar under arton år. Anmälningstatistiken visar att den övervägande delen av de utsatta är flickor, yngre än femton år men det förekommer även brott mot unga pojkar. De vanligaste sexuella ofredanden är inte fysiska utan de som sker på sociala medier.

I brott som skett vid ett fysiskt möte är gärningspersonen i de allra flesta fallen en man som oftast agerar ensam genom blottning, kränkande förslag eller fysiska beröringar. Få gärningsmän har kunnat identifieras men signalementsuppgifterna talar för att de inte utgör någon homogen grupp. Kvinnliga gärningspersoner är få men förekommer i privata eller på annat sätt avskilda miljöer.

Den bild som framträder efter lokalpolisers samtal med ungdomar är att sexuella ofredanden är normaliserat och pågår ständigt i vardagen. Varken ungdomarna själva eller vuxna i deras närvaro anser att alla typer av sexuella trakasserier ska ses som brottsliga handlingar. Samhället och omgivningen anser, enligt ungdomarna, att en viss typ av utsatthet är något som man får räkna med. Om händelsen man utsatts för anmäls kan det innebära att målsägaren utsätts för social påverkan från både kompisar och andra i den utsattas närhet.

Uppdraget har varit att fokusera på sexuella ofredanden på platser där folkmassor uppstår, samt på andra offentliga platser där polisen, direkt och indirekt, kan medverka till att förebygga brott. Analysen av anmälda brott har visat att det är relativt få brott som sker på sådana platser. Sannolikt anmäls endast de brott som upplevts särskilt allvarliga. Det är en bedömning som stöds av intervjuerna i lokalpolisområdena. Bilden skulle sannolikt se annorlunda ut om alla sexuella ofredanden anmäldes till polisen. Även i folkmassor och i övrigt på allmänna platser är det vanligast med en ensamagerande gärningsman som utsätter en ensam ung flicka för brottet. Det skapar stor olust och rädsla särskilt när miljön gör det svårt att med undvikandemanövrer bli av med gärningsmannen.

De brott som begåtts i grupp är till antalet få men har skapat en känsla av hjälplöshet och flickor som drabbats har känt sig djupt kränkta och rädda för att gå ut. De misstänkta i brott som utförts av en större grupp gärningsmän, på offentlig plats, var främst personer med utländskt medborgarskap. Vid brotten som anmäls i simhallar har de misstänkta gärningsmännen främst varit asylsökande pojkar.

Sexuella ofredanden genererar rädslor hos de utsatta som gör att deras frihet och handlingsutrymme begränsas. Det finns dessutom en risk för en negativ utveckling mot grövre brott om samhället inte agerar. Samhället har ett stort ansvar att försöka ändra den bagatelliserande attityden. Åtgärdsdelen som utgör nästa del av rapporten ger förslag på en arbetsmetod i form av en samverkansmodell som återkommande kan

användas i polisverksamheten. Samverkansmodellen omhändertar åtgärder som kan användas i vardagen för såväl ett lokalpolisområde som vid ett specifikt evenemang oavsett problemställning.

6 Del 3: Åtgärder för att förebygga och utreda sexuella ofredanden bland unga i publika miljöer.

6.1 Uppdraget

Utifrån rikspolischefens beslut har chefen för Noa beslutat¹¹ att en nationell arbetsgrupp, med representanter från samtliga polisregioner samt Noa, under ledning av polisregion Väst skulle tillsättas. Arbetsgruppens uppdrag var att föreslå operativa åtgärder i arbetet med att förebygga, utreda och åtgärda sexuella ofredanden bland unga i offentliga miljöer och publika platser.

Uppdraget var att:

1. med stöd av, de inhämtade regionala problembilderna, föreslå operativa åtgärder i arbetet med att förebygga, utreda och åtgärda sexuella ofredanden bland unga i offentliga miljöer och publika platser,
2. belysa eventuella andra uppkomna frågeställningar som kan vara av vikt inom detta problemområde,
3. ha representation från strategisk, indirekt och direkt nivå, med kompetens från underrättelse- utrednings- och lokalpolisområdesnivå, samt att
4. genomföra arbetet i nära samverkan med underrättelseenheten vid Noa som ansvarat för inhämtningsuppdraget vad gäller den nationella lägesbilden för sexuella ofredanden mot bland unga i offentliga miljöer och publika platser.

6.2 Organisation och kompetens

En arbetsgrupp bildades med representation från strategisk, indirekt och direkt nivå, med kompetens från underrättelse- utrednings- och lokalpolisområdesnivå.

6.3 Arbetsmetod

Arbetsgruppen träffades under tre dagar. Inledningsvis kom arbetsgruppen fram till en gemensam syn på vad uppdraget innebär och hur det ska redovisas. En del av tiden användes för en workshop där arbetsgruppen provade en samverkansmodell¹² som tagits fram av Brottsförebyggande rådet.

Arbetsgruppen använde samverkansmodellen för att ta fram underlag till redovisning av uppdraget.

Modellen som sådan kan beskrivas som en hållbar struktur och ett verktyg som kan användas tillsammans med kommunen och andra samverkansparter i ett lokalpolisområdes dagliga verksamhet samt inför specifika evenemang och händelser. I båda delarna tas en problembild och en åtgärdsplan fram.

---

¹¹ Beslut om direktiv för arbetsgrupp att ta fram operativa åtgärder med att förebygga, utreda och åtgärda sexuella ofredanden bland unga i offentliga miljöer och publika platser. (A042.786/2016 protokoll 37-16)

¹² Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, Brå reviderad utgåva 2016

Samverkansmodellen ska användas både för brottsförebyggande och för operativa åtgärder.

För att belysa hur samverkansmodellen bör användas vid ett evenemang skapade arbetsgruppen en fiktiv händelse - FESTIVAL med fokus på sexuella ofredanden bland unga i offentliga miljöer och publika platser. Olika samverkansaktörer identifierades och därefter diskuterades respektive aktörs olika lägesbilder. Tillsammans togs därefter en problembild fram och en orsaksanalys gjordes. Slutligen skapades en åtgärdsplan där det tydligt framgår vem som gör vad.

6.4 Syfte med åtgärdsförslaget

Åtgärdsförslaget ska tillhandahålla en metod som kan öka kunskapen om ungdomars utsatthet för sexuella ofredanden i folksamlingar och på offentliga platser. Syftet är också att identifiera hur polisen tillsammans med andra samhällsaktörer strategiskt ska arbeta med åtgärder mot orsakerna till problembilden.

En arbetsmetod i form av en samverkansmodell kan återkommande användas i polisverksamheten. Samverkansmodellen omhändertar åtgärder som kan användas i vardagen för såväl ett lokalpolisområde som vid ett specifikt evenemang oavsett problemställning. Det bidrar till ett enhetligt och förutsägbart förhållningssätt med våra samverkansaktörer där åtgärder och ansvar fördelas på lokalt, regionalt och nationellt plan.

Modellen ska utgöra metodstöd för att identifiera en problembild för händelser i offentliga miljöer och publika platser där ansvar för preventiva åtgärder fördelas mellan samverkande aktörer.

6.5 Samverkansmodell

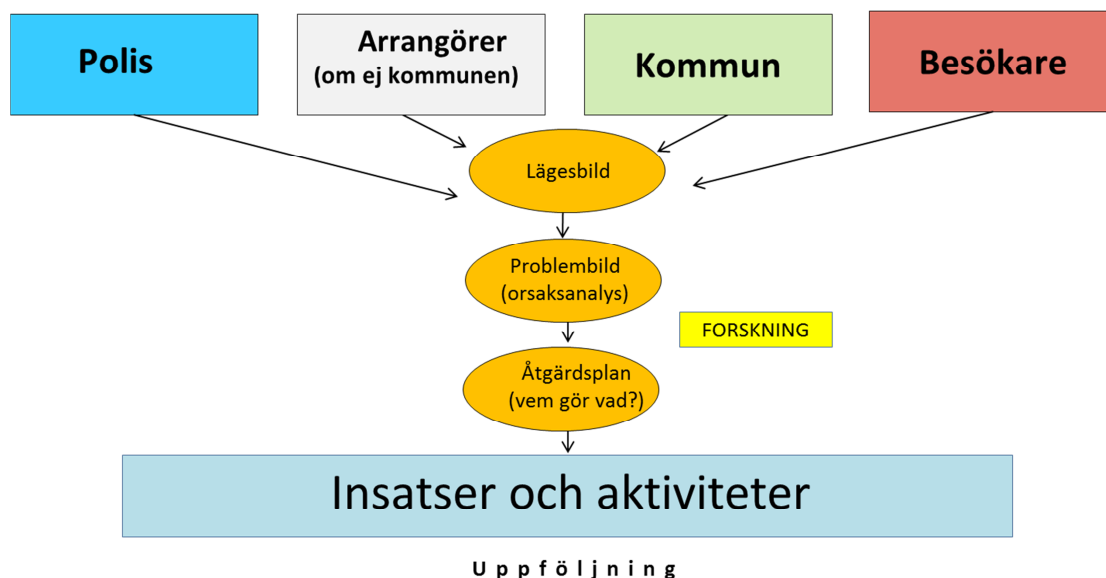
Modellen är framtagen av Brå och är en generell samverkansmodell som kan användas för lokalpolisområdets övergripande samverkan med kommunen likväl som vid en akut uppkommen eller i förväg känd händelse. I det övergripande arbetet ger modellen en strategisk problembild med en åtgärdsplan kopplad till medborgarlöften, men med en kontinuerligt uppdaterad problembild och åtgärdsplan kan den användas i det dagliga händelsestyrda operativa arbetet.

Svårigheten är att inte ”springa iväg” och skapa åtgärder utifrån endast en aktörs lägesbild. Samverkansmodellen handlar om att skapa en förståelse för olika perspektiv på en situation eller händelse redan i lägesbilden. Modellen bygger en grund för att hur vi tillsammans prioriterar vilka problem vi ska agera mot samt hur vi angriper orsakerna till problemen. Modellen skapar också förutsättningar till att det blir tydligare vilken aktör som behöver vidta åtgärder samt hur olika aktörer kan samordna sina åtgärder.

Varje aktör styrs av sin organisations uppdrag och styrmodell. För polisen är den Polisoperativa inriktningen (POI) styrande för vad som bör belysas i polisens bidrag in till lägesbilden.

Polisregion Väst har tidigare använt *Samverkansmodellen* tillsammans med samverkansparter vid kultur- och idrottsevenemang och i övergripande samverkan med kommuner. Erfarenheterna från detta pekar på att det finns en tydlig koppling mellan tillståndsgivning och åtgärdsplan där identifierade åtgärder återfinns som en del i tillståndet för den offentliga tillställningen.

Samverkansmodell

6.5.1 Lägesbild

Lägesbilden syftar till att ge överblick och helhetssyn. En lägesbild är aktörsspecifik och speglar aktörens perspektiv på den inträffande händelsen.

Grunden för modellen är en lägesbild från polis, kommun och medborgare, men vid ett specifikt problem kan det bli aktuellt att identifiera flera samverkansaktörer som kan bidra till lägesbilden. På så sätt byggs sedan en befintlig lägesbild på utifrån en speciell händelse till en samlad lägesbild.

Som exempel kan nämnas problematik kring asylboenden där Migrationsverket i allra högsta grad, är en aktör som bör bidra till lägesbilden. Här kan även de boende på ett asylboende, ses som en viktig aktör för att ge en lägesbild, likväl som grannarna som bor intill boendet. När den nya problematiken byggs på en befintlig lägesbild blir åtgärderna mer strategiskt långsiktiga.

För att skapa en nationell samlad och rättvisande lägesbild behöver lokalpolisområdenas lägesbilder aggregeras till regionala lägesbilder och sammanställas. Genom denna process utgör lokala problembilder underlag för beslut för att inrikta polisverksamheten, som t.ex. i uppdraget med sexuella ofredanden där den inhämtade lokala lägesbilden från intervjuer med ungdomar sammanställs till en nationellt samlad lägesbild.

6.5.2 Polisens och kommunens lägesbild

Polisen bidrar till lägesbilden med olika former av statistik såsom händelserapporter, anmälda brott, ordningsvaktsrapporter och erfarenhetsberättelser. Här tillkommer också erfarenhetsberättelser från olika händelser samt underrättelser. En viktig del är även intervjuer med poliser om hur de upplever att arbeta i ett område eller under ett speciellt evenemang. Som exempel kan nämnas att det i vissa stadsdelar kan vara svårt att arbeta som kvinnlig polis. På samma sätt bidrar kommunen med fakta, erfarenheter och intervjuer med personal. Tillsammans tar även polis och kommun fram en demografisk lägesbild. Vid en specifik återkommande händelse är alla parter erfarenhetsberättelser viktiga.

6.5.3 Medborgarnas lägesbild

Medborgarnas bild grundar sig ofta på en återkommande trygghetsmätning. Som ett komplement till trygghetsmätningarna kan riktade inhämtningar göras mot frivilligorganisationer, volontärer, företagare som verkar i området m.fl. Det är ifrån medborgarnas lägesbilder vi finner grunden till medborgarlöften som omhändertas i åtgärdsplanen.

6.5.4 Evenemangsarrangör eller annan samverkansaktörs bild

Samverkansaktörer varierar beroende på miljön. I exemplet anges evenemangsarrangörer vilka kan bidra med egna och andras erfarenheter av liknande evenemang.

6.5.5 Problembild och orsaksanalys

De olika samverkansaktörernas lägesbilder samordnas i en gemensam läges- och problembild. Grunden för att välja effektiva åtgärder är att ha kunskap om de lokala problemen och deras möjliga orsaker. En sådan kunskapsgrund ger vägledning för valet och utformningen av aktiviteter och åtgärder. Det är inte ovanligt att när ett nytt problem identifieras grundar det sig på orsaker som redan har identifierats utifrån andra problem.

6.5.1.1 Rutinaktivitetsteorin

För att beskriva ett problem kan man utgå från tankar som har sitt ursprung i den så kallade *Rutinaktivitetsteorin*¹³. Enligt den förutsätter brottsligheten att det finns en motiverad förövare, ett lämpligt objekt för den kriminella handlingen och en avsaknad

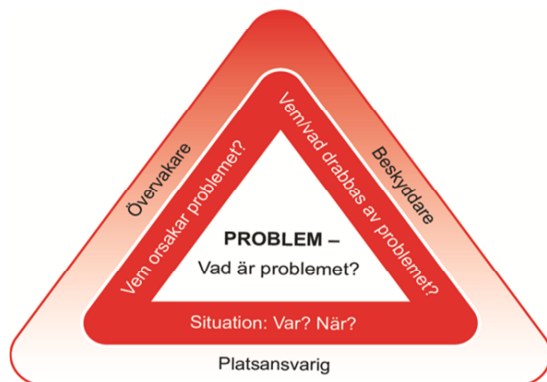
¹³ Teorin formulerades 1979 av de två amerikanska kriminologerna Lawrence Cohen och Marcus Felson och bygger på rational choice-teori.

av avskräckande faktorer, exempelvis kapabla väktare eller social kontroll som kan hindra att brottet begås.

Problembilden kan belysa situationen utifrån tre perspektiv:

- *Det situationella perspektivet* innebär att man belyser orsaker i situationen som möjliggör att brott kan begås. Exempelvis om insynen är skynd eller varför många människor samlas vid en viss plats vid en speciell tidpunkt.
- *Brottsutsatthetsperspektivet* innebär att fokusera på individer och objekt (exempelvis en skola, en butik, ett garage) som upprepat utsätts för brott. Ett exempel är att granska om små kiosker hanterar dagskassan på ett sätt som ökar risken för att de ska bli rånade.
- *Gärningsmannaperspektivet* innebär att försöka identifiera potentiella gärningspersoner och undersöka hur de begår brotten.

Rutinaktivitetsteorin.

Analysfrågor

- Vad är problemet?
- Var sker problemet?
- När sker problemet?
- Vad/vem orsakar problemet?
- Varför uppstår problemet?
- Vilken skada ger problemet?

6.5.6 Övergripande effektmål

Här beskrivs vilket som är det övergripande målet med åtgärdsplanen.

6.5.7 Åtgärder och ansvar

Här sammanställs en åtgärdsplan som beskriver problembild, orsaker till problem, övergripande mål, preventiva åtgärder och ansvarsfördelning mellan aktörerna i händelsen.

6.5.8 Åtgärdsplan

För att få hållbara och resurseffektiva åtgärder krävs att åtgärdsplanen görs som ett resultat av gemensam lägesbild, problembild och orsaksanalys.

Polisen är i många fall en händelsestyrd organisation och därmed ofta snabb på att agera på ett problem. Med det nya arbetet att komma närmare medborgarna bör vi oftare ta på oss rollen att vara de som startar upp samverkan vilken mynnar ut i en gemensam åtgärdsplan. I åtgärdsplanen ska det tydligt framgå vem som gör vad. Många gånger kan olika åtgärder vara kontraproduktiva samt resursslöseri när de inte sker samordnat. I åtgärdsplanen återfinns de eventuella villkor som Polisen satt upp i tillståndet för arrangören. Genom att arrangören bidragit till framtagandet av åtgärdsplanen skapas en större förståelse och utveckling av de villkor som sätts.

6.6 Exempel: Fiktiv händelse med risk för sexuella ofredanden

Som ett led i att ta fram åtgärder för att förebygga och utreda sexuella ofredanden i publika miljöer användes samverkanmodellen för en fiktiv händelse. Fakta i den fiktiva händelsen grundar sig på Valborgsmässofirande i Uppsala. Samverkansmodellen användes isolerat för problembilden för sexuella ofredanden bland unga i offentliga miljöer och publika platser. Andra problembilder vid ett offentligt evenemang, såsom stölder - ordningsstörningar m.m., har inte omhändertagits när samverkansmodellen använts i den fiktiva händelsen.

Beskrivning fiktiva faktorer:

- Stort geografiskt område.
- Många människor.
- Tilltalar främst en yngre publik.
- Flera scener/arenor
- Området ej avgränsat/inhägnat
- Fritt inträde
- Flera alkoholserveringar
- Öppettid 16-02

Sammanställd åtgärdsplan

Exempel på Åtgärdsplan där sexuella ofredanden är ETT problem.

- Vissa delar av åtgärdsplanen kommer att återfinnas i villkoren för tillstånden.
- Majoriteten av åtgärderna är även åtgärder för andra problem som har identifierats inför festivalen, fickstölder, ordningsstörningar m m

Problembild	Orsaksanalys	Övergripande effektmål	Åtgärder	Ansvar
Unga män i grupp som antastar unga kvinnor <ul style="list-style-type: none"> - målsöker unga kvinnor, - isolerar dem från sina väninnor genom att omringa dem - Antastar dem genom att ta på dem innanför och utanpå kläderna. - Våld/tvång - Övriga besökare omedvetna - Övriga besökare omedvetna - Låg anmälningsbenägenhet 	<ol style="list-style-type: none"> Övriga besökare omedvetna Trånga platser /Folksamling Anonyma gm samt vem gjorde vad Okunskap om vad som är brott hos misstänkt Liten upptäcksrisk Avsaknad av festivalpersonal i folksamlingen Öppna, mörka ej avgränsade ytor Omedvetna presumtiva mä Avsaknad av gemensam lägesbild polis/arrangör under pågående festival. Okunskap om vad som är brott hos målsäganden Okunskap hos arrangörens personal samt ordningsvakter om vad som är brott Språkförbistring ar 	Festivalbesökarna ska känna trygghet.	1,4 & 8 Information om företeelsen: <ol style="list-style-type: none"> Film på jumbotroner Planscher med info Hemsidan 1,4 & 8 Sociala medier 9 Kontaktcenter <ol style="list-style-type: none"> representant för samverkansaktörer finns under festivalen samlade för att kunna dela aktuell lägesbild och på så sätt styra resurs 2, 5 & 7 Identifiera hot-spots 2, 5, 6 & 7 Bemanna hot-spots med ordningsvakter, festivalvärdar och frivilligorganisationer 2,5 & 7 Kameraövervakning (ansöka) 2, 3, 5, 6 & 7 Mingla - Beblanda sig och vara kommunikativa med festivaldeltagarna i syfte att skapa en lägesbild, trygghetskapande, ta bort "tillfället gör tjuven" 3 Identifiera presumtiva gm 2 & 7 Bygg bort trånga & mörka platser 11 Öka kunskapen om sexuella ofredanden hos personal och frivilligorganisationer 10. Ta fram kort informationsmaterial för att öka kunskapen om sexuella ofredanden – kort PP 11 Ta befälet över ordningsvakterna och använd dem mer aktivt. Utsättning, kunskap, BIS 12 Arrangören främjar flerspråkighet bland personalen	Arrangör Arrangör/ Polis Arrangör (ansvarig) Repr: Polis/ Kommun/ Frivilligorg anisation Polis Arrangören Arrangören Polis Arrangören Arrangören Polis Polis Arrangören

(Här kan självklart fler problem som har identifierats i samband med vår festival. De kan ha samma eller egna orsaker

Ex. på andra problem :
 - fickstölder,
 - ordningsstörningar mm)

6.7 Kunskapshöjande och opinionsbildande åtgärder

Sexuella ofredanden handlar mycket om attityder och normer. Polisen kan därför inte ensam komma till rätta med orsakerna utan hela rättsväsendet och samhället i stort behöver agera mot dessa attityder och beteenden. Vid specifika händelser kan polisen tillsammans med organisatörer, kommun och skola gemensamt arbeta aktivt mot sexuella ofredanden bland unga i publika miljöer.

Polisen i samverkan med andra aktörer behöver sprida kunskap bland ungdomar för att presumtiva gärningsmän, offer och medborgare känner till problembilden - att sexuella ofredanden bland unga förekommer i publika miljöer och vad man bör göra, som säkerhetsansvarig, offer eller vittne, om ofredanden inträffar.

Polisen kan ansvara för den rättvisande bilden vad gäller omfattningen av brottet och vilka orsakerna kan vara. Detta behöver kommuniceras så att ett arbete i skola och andra forum med ungdomar kan diskutera värdegrund och normer - om vad som är tillåtet och vad som inte är det. Lägesbilden behöver spridas till t.ex. via media och sociala medier för att allmänheten generellt och som publik ska få kunskap om sexuella ofredanden vid offentliga tillställningar.

De kunskapshöjande åtgärderna syftar till att få till opinionsbildning för att kunna nå ut med information till allmänheten och att få till stånd en opinion i skola, media mm om normer och förhållningssätt till sexuella ofredanden som påverkar allmänhetens attityd och beteenden. En opinionsbildning runt sexuella ofredande bland unga i offentlig miljö och publika platser kan initieras av polisen som en del för att påverka den allmänna opinionen runt företeelsen.

7 Utredning

7.1 Brottslighetens karaktär

Sexuella ofredanden i offentlig miljö är svåra att utreda eftersom det oftast sker i trängsel med stora folkmassor. Uppmärksamheten och fokus hos brottsoffer/vittnen ligger av förklarliga skäl på annat. Brottsoffret tvekar också att anmäla brott eftersom det för många är jobbigt att prata om händelsen. Det finns också en upplevd känsla av att en anmälan inte leder någonstans. Det finns därför sannolikt ett stort mörkertal vad gäller brott som inte anmäls. Sexuella ofredanden kan göras av enskild gärningsperson och tillsammans med andra, i det senare fallet uppstår svårigheter i utredningsarbetet - vem som gjorde vad.

Straffet för brottet ligger i straffskalan böter till fängelse i högst 2 år. Den vanligaste påföljden är böter. Brottet förundersökningsbegränsas och åtalsunderlåtelse används ofta. Detta föranleder att en diskussion sker med åklagare/FU-ledare om hur brotten ska bedömas och utredas.

7.2 Utredningsåtgärder

Arbetsgruppen har kommit fram till att man inte gör en bedömning som skiljer sexuella ofredanden från annan brottslighet. Precis som vanligt är det förstahandsåtgärder som

behöver säkerställas, utvecklas och förbättras då de ligger till grund för fortsatt lyckad förundersökning.

Sexuella ofredanden kan göras från enskild gärningsperson och tillsammans med andra. I det senare fallet uppstår svårigheter i utredningsarbetet. Genom förbättrat bemötande liknande det vid hatbrott och brott i nära relation finns möjligheter till återupprättelse för brottsoffret och ökad lagföring. Brottsoffer som blivit utsatta för hatbrott drar sig ofta för att kontakta polisen och för att göra en anmälan. Anledningen till det kan vara flera – personen har skamkänslor för att ha blivit utsatt eller bristande förtroende för polisen. Därför är det viktigt att du bemöter den utsatte på ett professionellt sätt.

Exempel på åtgärder:

- identifiera vittnen,
- signalementsuppgifter
- eventuell sidobevisning
- anmälningsupptagning ska ske så snabbt in på brottet som möjligt, i nära anslutning till platsen för brottet och i en om möjligt lugn miljö.
- polis med förundersökningskompetens och utredare bör finnas på platsen
- vid gripande är det viktigt med dokumentation av gärningsmän genom fotografering vad gäller utseende och klädsel
- utveckla möjligheten att använda ”go pro kamera” hos polis och ordningsvakter vilket kan användas både i bevissäkrings syfte och som förebyggande åtgärd.

7.3 Rättsutredning

En faktor som tillsynes påverkar både förebyggandet och utredandet av sexuella ofredanden i offentlig miljö är lagstiftningens utformning. Den rådande lagstiftningen är något föråldrad i sin spegling av tillvägagångssätt vid sexuella ofredanden. Den aktuella lägesbilden avseende sexuella ofredanden i offentlig miljö, såsom på konserter eller festivaler, gör gällande att ett ofredande inte sällan begås i grupp. Ett förekommande modus är att förövarna omringar offret och antastar henne verbalt eller fysiskt i syfte att kränka hennes personliga integritet. Mot bakgrund av detta kan man konstatera att ett brott med ovan beskrivet modus, som inte uppfyller rekvisiten för våldtäkt, eventuellt bör betraktas som en grövre form av sexuellt ofredande.

I 6 kap. 10 § BrB står följande; *den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.*

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Lagen är alltså inte utformad på ett vis som möjliggör en gradering av brottet och följaktligen även en högre påföljd än fängelse i två år. Genom en lagändring som möjliggör ett förhöjt straff vid sexuella ofredanden av grövre karaktär, kan man eventuellt utvidga

utrednings- och åtalsmöjligheterna för utredare och åklagare. Vidare skulle en lagändring i denna riktning generera både allmänpreventiva, men även individualpreventiva effekter.

En rekommendation är att en utförlig rättsutredning gällande den befintliga rättsinformationen om sexuella ofredanden görs.

8 Slutsatser och rekommendationer om åtgärder

Kunskaper om sexuella ofredanden visar på en komplex problembild med koppling till normer och värderingar. En väsentlig del i åtgärderna ligger i kunskapshöjande och attitydförändrande åtgärder riktade mot olika gärningsmannagrupper och behöver ske med riktade åtgärder i samverkan med andra myndigheter och med organisationer som arbetar med unga. Polisen har ett delansvar med ett stort samverkansbehov.

Punktsatserna anger förslag till åtgärder för att förebygga och utreda sexuella ofredanden bland unga vid publika offentliga tillställningar.

- Förebyggande arbete genom situationell brottsprevention
- Bygg en bra samverkansgrund mellan polis och kommun/arrangör.
- Implementera en återkommande samverkansmodell för fördelning av åtgärder och ansvar.
- Inrikta åtgärder utifrån genomförda orsaksanalyser.
- Etablera vid behov aktörsgemensamma kontaktcenter under offentliga tillställningar.
- Ta fram en rättvisande lägesbild för rätt åtgärder i rätt tid
- Rätt förstahandsåtgärder vid lagföring genom utredningsförmåga på plats
- Rättsutredning för att utreda om nytt brottsligt tillvägagångssätt är försvarande

Bilaga 1

Forskning om sexuella trakasserier och våld mot kvinnor

Förutom den årliga analysen som görs av Brå och som bygger på statistik om anmälda brott och trygghetsmätningar av utsatthet förekommer forskning och statistiska undersökningar om sexuella trakasserier och sexuellt våld inom många institutioner.

Några exempel kan nämnas som utgångspunkt för diskussioner om motåtgärder:

- En undersökning byggd på djupintervjuer av 42 000 kvinnor från samtliga EU länder publicerad i mars 2016 av EU:s rättighetsbyrå (FRA)¹⁴ slår fast att Sverige ligger i topp i ny EU-statistik över fysiskt och sexuellt våld mot kvinnor, sexuella trakasserier och stalking. Slutsatsen är att resultatet är en konsekvens av den nordiska alkoholkulturen, men också av icke-traditionella könsroller.
- Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet bedriver forskning om maskulinitet och våld. *”Studier har visat att våldsutövande i nära relationer kan vara ett medel för att stärka förövarens känsla av manlighet och tvinga offret till underkastelse. Den kontroll mannen utövar över kvinnan genom våld kan således forma henne enligt mannens idealiserade syn på kvinnlighet. Under våldsutövandet kan män uppleva att de förkroppsligar typiskt ”manliga” attribut: aggressivitet, styrka och kontroll. Med andra ord möjliggörs våldet av det som anses maskulint och kan ge ”vinster” för förövaren.”*¹⁵
- Forskning om barn och ungdomars psykiska hälsa ur ett genusperspektiv, bland annat om sexuella trakasserier som leds av professor Katja Gillander Gådin vid Mittuniversitetet, Sundsvall. *”Katja Gillander Gådins slutsatser efter snart 15 års forskning är att sexuella trakasserier är på väg att normaliseras i skolan. Orsaken är att det saknas kunskap och verktyg för att upptäcka och åtgärda problemen.”*¹⁶
- En publikation från Statens institutionsstyrelse (SIS) 2011. De sammanfattar resultat från ett forskningsprojekt om 45 tonårspojkar som begått sexuella övergrepp.¹⁷
- En doktorsavhandling från Stockholms universitet. *”Mäns våld och kvinnors rädsla är ett grundläggande demokratiskt problem – för så länge kvinnor inte*

¹⁴ <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/professional-views-lgbt-equality>,

(<http://www.svd.se/sextrakasserier-vanligast-i-sverige> (5 mar, 2014))

¹⁵ http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/Forovare_amm.esguide/

¹⁶ <http://www.forskning.se/2011/05/27/sexuella-trakasserier-osynliggors-i-skolan/>

¹⁷ <http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Publikationer/S%C3%B6k+publikationer/?id=663&librisId=&swepubId=>

kan garanteras kroppslig integritet kan vi knappast kalla vårt samhälle jämlikt”¹⁸

---

¹⁸ Maria Wendt Höjer, Rädslans politik: våld och sexualitet i den svenska demokratin” (2002) Libris.